

RELATIONSHIP OF IDEOLOGICAL CATEGORY AND POLITICAL CULTURE

E'tiborxon Mallayeva¹

Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan

KEYWORDS

ideological doctrine; Political culture; ideology of shamanism

ABSTRACT

Historically, there is a specific connection between the ideological categories that were created in strict connection with a certain ideological doctrine, and the political culture was formed directly based on the socio-political and ideological foundations of a specific country. indicates that As an example of this dependence, the process of influencing the political life of the society with the categories of Shamanism, which is the ideology of the ancient nomadic Turkic peoples, can be given.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7381333

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Docent, Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan, Jizzakh, Uzbekistan

MAFKURAVIY KATEGORIYA VA SIYOSIY MADANIYATNING O'ZARO ALOQADORLIGI

KALIT SO'ZLAR:

mafkuraviy ta'limot; Siyosiy madaniyat; Shamanlik mafkurasi

ANNOTATSIYA

Mafkuraviy kategoriyalarni muayyan mafkuraviy ta'limot bilan qat'iy bog'langan holda vujudga kelganligi, siyosiy madaniyat esa, bevosita konkret bir davlatdagi ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy asoslarga tayangan holda shakllanganligi tarixan ularning o'rtasida o'ziga xos bog'liqlik mavjud bo'lganligini ko'rsatadi. Bundan bog'liqlikka misol sifatida qadimgi ko'chmanchi turk xalqlarining mafkurasi bo'lmish – Shamanlikdagi kategoriyalarni jamiyat siyosiy hayotiga ta'siri jarayonini keltirish mumkin.

Siyosiy madaniyat ham nisbatan mustaqil institut bo'lsada, lekin uning shakllanishi ham huddi mafkuraviy kategoriyalarning genezisi singari konkret bir davlat va jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy jarayonlarga bevosita bog'liq holda kechadi. "Mafkuraviy kategoriyalar deganda – bu metadologik va dunyoqarash mazmuniga ega bo'lgan, mafkuraviy bilish hamda mafkuraviy amaliyot natijasida vujudga kelib, g'oyaviy tus olgan va o'zaro bir-biri bilan qonuniy bog'langan asosiy tushunchalar tushuniladi. Ushbu tushunchalar kundalik ong natijasida emas, balki nazariy ong natijasida vujudga kelganligi bilan ham oddiy tushunchalardan farqlanadi"².

Ma'lumki, qadimdan boshlab Shamanlik mafkurasi (dini) orqali ko'chmanchi turk xalqlari o'zlarining ijtimoiy-siyosiy va harbiy harakatlarni ruhiy-ma'naviy asoslarini vujudga keltirishgan. Jumladan, bu mafkurada davlat otadek muqaddas hisoblanib, "Davlat – ota" ta'biri bilan ta'riflangan³. Mazkur mafkurada ham, albatta, mafkuraviy kategoriyalar mavjud bo'lgan. Bu mafkura diniy mafkura bo'lganligi uchun uning kategoriyalari ham amaliyotda diniy mazmun kasb etgan. Jumladan, qadimgi ko'chmanchi turk xalqlari mafkurasida ideal makon obrazini ifodalashda "Uchmak" kategoriyasidan, dushman makon (yomon ruhlar yer ostiga kiradigan joy) obrazini ifodalashda esa, "Tamug'" kategoriyasidan foydalanilgan⁴. Xalqqa yordam beruvchi ezgu kuchlar esa, (ko'chmanchi turk xalqlari hayotida ajdodlar ruhidan najot kutish kuchli bo'lganligi uchun) xayrli ruh - "Umay" kategoriyasi orqali ifodalangan. O'rxun-Enasoy yozuvlarida xoqonlarning onalari Umayga o'xshatiladi va bolalarning homiysi hisoblanadi. Mahmud Qoshg'ariy (qadimgi turklar) ona qornidagi bolalarni Umay muhofaza qilishiga ishonganliklarini qayd etadi⁵. Mazkur mafkurada yana ezgu kuchlar obrazini ifodalashda "Bo'zqurt" ya'ni "bo'ri" kategoriyasidan

² Маматкулов Д.М. Малака ошириш жараёнида умумтаълим мактаб раҳбарларининг мафкуравий компетентлигини ривожлантириш механизмларини такомиллаштириш. Пед. фан. бўйича фал. док. ... дис. –Т.: 2018. –143 б.

³ Турон У. Туркий халқлар мафкураси. Абдулваҳоб У. тарж. - Т.: "Чўлпон" -15-бет.

⁴ Турон У. Туркий халқлар мафкураси. Абдулваҳоб У. тарж. - Т.: "Чўлпон" - 52-бет.

⁵ Ўша манба. - 52-бет.

ham foydalanilgan. Qadimgi ko'chmanchi turk xalqlari mafkurasining asosiy manbalari bo'lgan doston va afsonalarda "Bo'zqurt" kategoriyasi muhim o'rin egallagan⁶ (turk hoqonlari o'ziga bo'rini totem deb bilgan. "O'g'iznoma"da kulrang yolli bo'rini tilga olinishi ham buni tasdiqlaydi)⁷. Bu kategoriyalarning mazmuni shuni ko'rsatadiki, ko'chmanchi turk xalqlari mafkurasini ibtidoiy mafkuralar (totemizm, animizm kabi)lar ta'siridan butunlay halos bo'la olmagan. Lekin shunga qaramay ko'chmanchi turk xalqlari mafkurasini o'z davri va xalqi uchun yetarlicha ahamiyatli mafkura bo'lgan. Mazkur mafkura tarkibidagi kategoriyalar bir-biri bilan o'zaro nomutunosib va qonuniyatli bog'langan holda qadimgi turk mafkurachisi (shaman yoki qom)lari tomonidan mafkuraviy amaliyotda ustalik bilan ishlatilgan. Masalan, mafkuradagi ideal va dushman makon obrazlarini ifodalovchi "Uchmak" hamda "Tamug'" kategoriyalari qadimgi ko'chmanchi turk xalqlarini hayotda yaxshilikka intilishga, yomonlikdan nafratlanish va undan qochishga chaqirgan. Ezgu kuchlarni ifodalovchi xayrli ruh - "Umay" va "Bo'zqurt" (bo'ri) kategoriyalari esa, kishilarni doimo ezgulik tomon intilib yashashga, maqtoviga sazovor bo'lishiga undagan.

Ta'kidlash lozimki, ko'chmanchi turk xalqlari mafkurasini va undagi kategoriyalar, albatta, qadimgi turk xalqlari hayotida katta ahamiyat kasb etgan. Jumladan, bu ijtimoiy tomondan madaniyat va tilni yaqinlashishi va ko'chmanchi turklarni yagona xalq bo'lib shakllanishida, siyosiy tomondan esa, yagona davlat (Turk xoqonligi) bo'lib birlashuvda bevosita ko'zga tashlanadi. O'z vaqtida ko'chmanchi turk xalqlarini bunday natijalarga erishishi albatta ulardagi ijtimoiy-siyosiy ongini o'sishi bilan baholanadi. Jamiyatning ijtimoiy-siyosiy ongini esa jamiyat mafkurasini va undagi kategoriyalar harakatga keltiradi. Bundan kelib chiqadigan xulosa shuki, qadimgi Shamanlik mafkurasini hamda uning kategoriyalari o'z davrida qadimgi ko'chmanchi turk xalqlari ongini siyosiy va ijtimoiy tomondan yuksalishida asosiy rolni o'ynay olgan.

Davrlar almashinuvi davlat va jamiyatni boshqarishdagi usul va uslublar mohiyatiga ham juda katta ta'sir ko'rsatgan. Ya'ni, bu jarayonda davlat va jamiyatni boshqarishdagi ko'plab usul va uslublar tubdan yangilangan. Ularning ba'zilari qonuniy ravishda butunlay boshqaruv sohasidan chetlashgan. Lekin, qadimgi ajdodlarimiz tomonidan qo'llangan shunday usullar ham borki, ular shu kungacha ham davlat va jamiyatni boshqarishda o'z ahamiyatini yo'qotmay, tobora takomillashib, murakkablashib kelmoqda. Bunday usullar sirasiga, albatta, mafkura va mafkuraviy kategoriyalarni kiritish mumkin.

Bugungi kunda insoniyat hayotiga texnika va texnologiyalarning kirib kelishi hamda undan chuqur o'rin olishi natijasida, axborot almashinuvining tezlashuvi jamiyatdagi siyosiy va mafkuraviy jarayonlarga ham o'zining katta ta'sirini o'tkazmoqda. Ya'ni, bugungi davr mustaqil davlatlar aholisini siyosiy madaniyatiga jahondagi mafkuraviy poligonlarning ta'sirini tobora kuchayib borayotganligi bilan xarakterlanadi.

Ma'lumki, siyosiy madaniyat har bir xalqning milliy mentaliteti, madaniyati, qadriyati,

⁶ Ўша манба. - 74-бет.

⁷ Мусаев Ф.А. Ўзбекистонда ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти қуришнинг фалсафий-ҳуқуқий асослари. Фалсафа фан...док. дисс. Т.: 2008. - 36-бет.

dunyoqarashi bilan chambarchas bog'langan holda vujudga keladi. U yaxlit sistema bo'lib, o'zida bir talay komponent va elementlarni birlashtiradi. Siyosiy madaniyat – bilish, baholash, xulq-atvor va faoliyatda namoyon bo'lish kabi uch jihatdan iborat. Ularning har biri bir necha komponentlardan tashkil topadi. Siyosiy madaniyatning bilish jihati o'zida siyosiy bilimlar, siyosiy tafakkur, siyosiy xabardorlik, siyosiy onglik kabi komponentlarni mujassamlashtirsa, baholash jihati siyosiy mulohazalar, siyosiy kayfiyatlar, siyosiy qadriyatlar, siyosiy normalardan tashkil topadi.

Xulq-atvor jihati ijtimoiy-siyosiy dasturlarga asosan amalga oshiriladigan faollik, vatanparvarlik, millatparvarlik, baynalminallik kabi komponentlarni qamrab oladi. Siyosiy madaniyatning negizini siyosiy e'tiqod tashkil etadi. Siyosiy e'tiqod shaxsda mavjud siyosiy voqelikni siyosiy bilish, baholash va ruhiy – emotsional qabul qilish jarayonida vujudga keladi. Ayni vaqtda u shaxsning bilishi, baholashi uchun asos bo'ladi. Siyosiy e'tiqod shaxsni doimo siyosiy madaniyatli fuqaro darajasiga olib chiqmaydi. U qachongina fuqaroda ilmiy va umuminsoniy asosdagi bilish hamda baholash mezonlari orqali shakllansagina siyosiy madaniyatga poydevor bo'la oladi⁸.

Bugun biz inson borliqni anglab olishiga hamda uni baholashiga katta ta'sir o'tkazuvchi ulkan axborotlar oqimi zamonida yashamoqdamiz. Albatta, ushbu axborotlar oqimi fuqarolarga siyosiy borliqni turli xil nuqtai-nazardan yoritib berish quvvatiga ega. Hozirgi kunda ushbu quvvat ta'sirida fuqaro o'zi yashayotgan ijtimoiy tuzum, davlat, uning ichki va tashqi siyosati hamda boshqa siyosiy jarayonlar to'g'risida bilish va baholashning ulkan imkoniyatiga ega bo'lib bormoqda. Lekin shu o'rinda qayd etish lozimki, ushbu bilish va baholashlar shaxsda ilmiy, umuminsoniy va ob'ektiv axborotlar ta'sirida vujudga kelsagina, fuqaroda sog'lom siyosiy e'tiqodni shakllantirishi mumkin. Sog'lom siyosiy e'tiqod o'z navbatida fuqaroning siyosiy madaniyatini ya'ni, uning xulq-atvoridagi siyosiy faollik, vatanparvarlik, baynalminallik kabi hislatlarni rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa sifatida aytadigan bo'lsak, bugungi kunda axborotlashgan dunyoning mustaqil davlatlar aholisiga taqdim etayotgan axborotlarni barchasini ham, obektiv, ilmiy asosga ega deb bo'lmaydi. Bu o'z navbatida siyosiy voqeilikni yoritishga qaratilgan axborotlarga ham taaluqlidir. Holislik bilan aytganda bugungi kunda tarqatilayotgan mazkur axborotlarning aksariyatida muayyan bir shaxs, ijtimoiy guruh, yoki davlatning manfaati ustuvor qo'yilmoqda. Albatta, ular mazkur axborotlarda o'z maqsadlarini ochiq bayon etmasdan, bu axborotlarni g'oyaviy niqoblagan holda, turli mafkuraviy usul va vositalarni qo'llash orqali fuqarolar siyosiy ongiga ta'sir ko'rsatishga urinmoqdalar.

Siyosiy voqelikni izohlashga mo'ljallangan ana shu turdagi axborotlar shaxsda ob'ektiv bo'lmagan bilim va baholashni shakllantiradi hamda shu asosda nosog'lom siyosiy e'tiqodni vujudga keltiradi. Nosog'lom siyosiy e'tiqod fuqarodagi siyosiy amaliyotga kirishishi uchun zarur bo'lgan: ilmiy, ob'ektiv bilimga tayanish, mulohazakorlik,

⁸ Э.Маллаева Фуқаролар сиёсий маданиятини ривожлантиришнинг мафкуравий омиллари. Дисс., Т.: 2020 йил, 110-бет

bag'rikenglik, o'zgani fikrini xurmat qilish va boshqa shu kabi fazilatlarni yo'qqa chiqaradi hamda insonni o'zligidan uzoqlashtirib siyosiy hissiyotini junbushga keltirishga asos bo'ladi. Bunday mafkuraviy poligonlar ta'siriga tushgan, nosog'lom siyosiy e'tiqod egalarini ko'payib borishi jamiyatda uzoqni ko'ra olmaydigan olomonni vujudga keltiradi, natijada shu xududning ijtimoiy barqaror rivojlanishi va milliy davlatchiligi uchun ulkan xavf paydo bo'ladi. Mazkur muammolarni oldini olish zaruriyati tufayli jamiyatda siyosiy madaniyatni shakllantirish o'z dolzarbligini hech qachon yo'qotmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akramovich N. A. THE PRIORITY OF USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE AGRICULTURAL EDUCATION SYSTEM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 10. – C. 185-191.
2. Nizametdinov A., Ahmedova H. Elektron ta'lim metodologiyasi rivojlantirishning usullari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 29-31.
3. Nizametdinov A. A. OLIY TA'LIM TIZIMINING AGRAR SOHASIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR QO'LLASH USTUVORLIGI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1 (6), 58-60. – 2022.
4. Nizametdinov A. A. OLIY TA'LIM TIZIMIDA AGRAR SOHANING USTUVORLIGI UNDA INNOVATSIYALARNING QULLANISHI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1 (6), 96-98. – 2022.
5. Akramovich N. A. HISTORY, SUBJECT AND OBJECT OF FORMATION OF" MACROECONOMICS" //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 1. – C. 209-210.
6. Мухтаров Б. А. Оптимальное распределение объемов строительно-монтажных работ //Молодой ученый. – 2018. – №. 22. – С. 427-431.
7. Мухтаров Б. А. Имитационная система прогнозирования факторов в легкой промышленности //Молодой ученый. – 2017. – №. 40. – С. 122-124.
8. Мухтаров Б. А., Ортиков Ё. Ю. Культурное и экономическое развитие туризма в Узбекистане //Молодой ученый. – 2016. – №. 14. – С. 375-378.
9. Muxtarov B., Murotjonova M. O'zbekiston respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub 'ektlarining rivojlanishi //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 581-584.
10. Muxtarov B. Ozbekiston respublikasida axoli daromadlarini osish dinamikasi //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 579-581.
11. Мухтаров Б. А., Джамалов У. И. ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КОЛИЧЕСТВО ШКОЛ НА 2022 ГОД ДЛЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ //Устойчивое развитие науки и образования. – 2020. – №. 8. – С. 6-11.

12. Abdusattarovich M. B. CALCULATING ECONOMIC EFFICIENCY IN THE DIGITAL ECONOMY IN UZBEKISTAN //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 10. – C. 1189-1194.
13. Ogli R. A. R. THE DIFFERENCE BETWEEN THE CONCEPTS OF DATABASE AND DATABASE MANAGEMENT SYSTEM //Archive of Conferences. – 2022. – C. 33-34.
14. Abdukarimov A., Rashidov A. Ma'lumotlar bazalarining–biznesni tashil etish va samaradorligini oshirishdagi roli //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 132-135.
15. Uchkun Rashidov, Abror Rashidov, & Saidjon Naimov. (2022). Modern Views on the Problems of Management Accounting in Logistics System. "ONLINE - CONFERENCES" PLATFORM, 276–283. Retrieved from <http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/937>
16. Uchkun Rashidov, & Abror Rashidov. (2022). Assessment of Costs For the Quality of Logistics Activities. INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY, 1(3), 39–43. Retrieved from <http://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/128>
17. Uchkun Rashidov, & Abror Rashidov. (2022). Assessment of Costs For the Quality of Logistics Activities. INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY, 1(3), 39–43. Retrieved from <http://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/128>
18. Dots. Abdumanap Abdukarimov, & Assist. Abror Rashidov R. (2022). 7 FREE BEST OPEN SOURCE DATABASE MANAGEMENT SYSTEMS. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 7, 40–47. Retrieved from <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/234>
19. Rashidov , A. (2022). IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA NOTARIF USULLARINING O`RNI VA AHAMIYATI. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1016>
20. Rashidov Abror Ro'zimurod o'g'li. (2022). JIZZAX VILOYATI IQTISODIY O'SISH KO'RSATKICHLARI YOKI JARAYONLARI . PEDAGOGS Jurnal, 5(1), 20–22. Retrieved from <http://www.pedagoglar.uz/index.php/ped/article/view/290>
21. Рашидов У., Рашидов А. Iqtisodiyotni tartibga solishda notarif usullarining orni va ahamiyati //Вопросы усиления позиций Узбекистана в международной торговле и оптимизации его интеграции в мировой рынок в условиях глобальной трансформации. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-58.
22. Ismailova N. S. et al. JAHON SAVDO TASHKILOTIGA QO'SHILISH: QO'SHILISH JARAYONI HAMDA UNING QONUNIY ASOSLARI //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 1095-1098.
23. Xaydarov, B., & Saitov, S. (2022). Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari. Zamonaviy Innovatsion Tadqiqotlarning Dolzarb Muammolari Va Rivojlanish

Tendensiyalari: Yechimlar Va Istiqbollar, 1(1), 634–635. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5390>

24. Бахром Х. Х. БИЗНЕСНИ РЕЖАЛАШТИРИШ ТАРТИБЛАРИ //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 139-142.

25. Xaydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY AHAMIYATI VA HORIIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.

26. Хайдаров Б. ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ //Экономика и образование. – 2021. – №. 4. – С. 288-292.

27. To'ychiyeva N. Elektron Ta'lim Tizimining Afzalliklari Va Kamchiliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 40-41.

28. Норбеков Х., Туйчиева Н. Формирование конкурентных преимуществ компании //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 589-592.

29. Nodira T., Maxfirat T. FORMATION AND DEVELOPMENT OF PRONUNCIATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN SCHOOL STUDENTS //INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 1.

30. Nodira T., Maxfirat T. MODERN METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE PRONUNCIATION TO PRIMARY SCHOOL PUPILS IS BASED ON THE JAPANESE EXPERIENCE //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 205-208.

31. Nodira T., Rashid X. PROBLEMS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 155-164.

32. Nodira T. PRIORITIES FOR ORGANIZING ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 192-199.

33. Nodira T. INNOVATIVE MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 346-351.

34. To'ychiyeva, N. (2022). AGRAR SOHADA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1(4), 53–56. Retrieved from <http://researchedu.org/index.php/cf/article/view/625>

35. To'ychiyeva, N. (2022). AGRAR TARMOQDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY ASOSLARI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1(4), 3–6. Retrieved from <http://researchedu.org/index.php/cf/article/view/624>

36. To'ychiyeva N. THE MAIN CHARACTERISTICS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //INTERNATIONAL CONFERENCES. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 103-105.
37. Nodira T., Maxfirat T. FOREIGN LANGUAGE PRONUNCIATION IN GRADES 1-4» //РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ. – С. 1133.
38. Хосилмуродов И. О 'zbekistonda bag 'rikenglik va millatlararo totuvlik g 'oyalarining ijtimoiy hayotdagi ahamiyati //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 11/S. – С. 16-24.
39. Хосилмуродов И., Султоналиева Г. Тафаккур услубининг фалсафий-методологик таҳлили //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 549-551.
40. Арзикулов О. А. Значение малого бизнеса и частного предпринимательства в узбекистана //Экономика и социум. – 2020. – №. 4. – С. 157-160.
41. Maksimov Y. V. et al. The integrating role of systems engineer in oil and gas projects (Russian) //Neftyanoe khozyaystvo-Oil Industry. – 2019. – Т. 2019. – №. 12. – С. 12-15.
42. Arzikulov O. A. THE ROLE OF SMALL BUSINESS IN DEVELOPED COUNTRIES //Экономика и социум. – 2019. – №. 12. – С. 30-33.
43. Arzikulov O. UY XO'JALIKLARINING DAROMAD MANBALARI VA ISTE'MOL XARAJATLARINI STATISTIK KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
44. Ali o'g'li A. O. STATISTICAL STUDY OF DIRECT MAINTENANCE OF SMALL BUSINESS ACTIVITIES IN THE REGIONS //EPRA International Journal of Economic and Business Review (JEER). – 2022. – Т. 10. – №. 6. – С. 30-33.
45. Arzikulov O. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida kichik korxonalarda innovatsion jarayonlar //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
46. To'ychiyeva, Nodira. "Elektron Ta 'lim Tizimining Afzalliklari Va Kamchiliklari." Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar 1.1 (2022): 40-41.
47. Норбеков, Хурсандмурод, and Нодира Туйчиева. "Формирование конкурентных преимуществ компании." Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar 1.1 (2022): 589-592.
48. Jamshidovna B. M., Bahodirovich F. S. Innovative methods and techniques in the education system //current research journal of pedagogics. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 147-151.
49. Fayzullaev S. B. Fostering the qualities of agility of basketball pupils in Uzbekistan //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 5. – С. 1171-1176.

50. Fayzullaeva D. N. et al. Dialectisms used in dastan "Alpamish" //ISJ Theoretical & Applied Science, 12 (80). – 2019. – С. 469-472.
51. Nasirov B. U., Boltaeva M. J. Genesis And Transformation Of The Public Catering System In Uzbekistan During The Soviet Period //Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI) Volume. – Т. 12. – С. 5834-5841.
52. Nasirov B. Catering In Uzbekistan From The History Of The System //The American Journal of Interdisciplinary Innovations Research. – 2021. – Т. 3. – №. 02. – С. 11-15.
53. Насиров Б. XX АСРНИНГ 30-80 ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ ТИЗИМИ ТАРИХИДАН //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2022. – Т. 5. – №. 1.
54. Носиров Б., Носирова Ф. Ўзбекистонда умумий овқатланиш тизимининг шаклланиши ва унга аҳоли эҳтиёжининг ортиб бориши (совет ҳукумати йилларида) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2020. – Т. 3. – №. 3.
55. Носиров Б. Совет даврида Ўзбекистонда умумий овқатланиш тизими фаолияти хусусида //Взгляд в прошлое. – 2021. – Т. 4. – №. 4.
56. Насыров Б. У. История деятельности бань в восточных странах //International scientific review. – 2016. – №. 4 (14). – С. 62-66.
57. Носиров Б., Носирова Ф. СИСТЕМА БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ: ГЕНЕЗИС И ПРОБЛЕМЫ ПРАКТИКИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН В 60-80 ГОДЫ ПРОШЛОГО ВЕКА) //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2017. – №. 1-4. – С. 41-46.
58. Nasirov B. HISTORICAL SCIENCES //Главный редактор научно-исследовательского журнала «International scientific review», Вальцев СВ. – 2016. – №. 4. – С. 61.
59. Носиров Б. Механизмы и противоречивое развитие сферы бытового обслуживания в Узбекистане 20-40 годах XX века //Культура. Духовность. Общество. – 2014. – №. 11. – С. 158-163.
60. Uralovich N. B. TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN THE GENERAL FOOD SYSTEM (in the example of the catering system in the late 19th and early 20th centuries) //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1253-1258.
61. Носиров Б. ИЖТИМОЙ-МАИШИЙ ИНФРАСТРУКТУРАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЭЪТИБОРГА ОЛИНМАГАН ОМИЛЛАР (СОВЕТ ДАВРИДА): Носиров Бунёд, Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Жиззах филиали //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 4. – С. 8-12.
62. Musaev O. et al. The role of public control in improving the system of public administration //Solid State Technology. – 2020. – Т. 63. – №. 6. – С. 96-104.

63. E'tiborxon Mallayeva C. M. МАФКУРА ВА МАФКУРАВИЙ КАТЕГОРИЯЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗARO МУНОСАБАТНИНГ НАЗАРИЙ ЖИ //АТЛАРИ, Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
64. E'tiborxon Mallayeva M. иллик ва миллий-маънавий? адриятларнинг тикланиши //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
65. Маллаева Э. Збекистонда диний бағрикенглик ва миллатлараро муносабатлар масалалари //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 573-576.
66. Fedotova M. A., Tarasova V. N., Mallaeva E. M. Factors and Conditions of Effective Dynamic Innovative Development of Aviation Industry Enterprises //Proceedings of the International Conference Engineering Innovations and Sustainable Development. – Springer, Cham, 2022. – С. 309-318.
67. Маллаева Э. APPROACHES AND ANALYSIS OF THE CONCEPT OF POLITICAL CULTURE //Herald pedagogiki. Nauka i Praktika. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
68. Маллаева Э. М. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ГРАЖДАН НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ //ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. – 2019. – С. 31-34.
69. МАЛЛАЕВА Э. М. ИСТОРИЧЕСКИЙ И НАУЧНЫЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ //Вопросы политологии. – 2019. – Т. 9. – №. 8. – С. 1722-1729.
70. Маллаева Э. Jamiyatning demokratlashuvi-fuqarolar siyosiy madaniyatini rivojlantirish omili sifatida //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 11/S. – С. 287-291.
71. Mallaeva E. Les enfants réfugiés de la révolution hongroise de 1956 en Yougoslavie: entre tensions géopolitiques et efforts de coopération humanitaire. – 2020.
72. Xaydarov B., Saitov S. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 634-635.
73. Xaydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY AHAMIYATI VA HORIJIIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.
74. Bozorboevich R. K. The Ethnic Structure of the Population of the Bukhara Emirate //International Journal on Integrated Education. – Т. 4. – №. 12. – С. 8-12.
75. Рахматов Х. Б. БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми–XX аср бошлари) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – №. SI-3.
76. Рахматов Х. Б. Об Этнической Структуре Населения Бухарского Эмирата //INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES. – 2021. – Т. 2. – С. 273-278.

77. Bozorboevich R. K. The Ethnic Structure of the Population of the Bukhara Emirate //International Journal on Integrated Education. – Т. 4. – №. 12. – С. 8-12.
78. Рахматов Х., Набиев Ш. XIX асрнинг сўнги чораги-XX аср бошларида бухоро воҳаси сиёсий-маъмурий бирликлари ва аҳолиси хусусида //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 605-608.
79. Bozorboevich R. K. POLITICAL AND ADMINISTRATIVE STRUCTURE OF THE EMIRATE OF BUKHARA IN THE LATE XIX AND EARLY XX CENTURIES ON THE POPULATION AND ETHNOTOPONYMS //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF HISTORY (2767-472X). – 2022. – Т. 3. – №. 04. – С. 48-54.
80. Bozorboevich R. K. ON THE POPULATION AND ETHNIC PROCESSES OF THE POLITICAL-ADMINISTRATIVE UNITS OF THE MIDDLE BASIN OF THE AMUDARYA IN THE LAST QUARTER OF THE 19TH CENTURY AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 77-85.
81. Рахматов Х. Б. БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми-XX аср бошлари) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – №. SI-3.
82. Xaydarov B., Saitov S. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 634-635.
83. Бахром Х. Х. БИЗНЕСНИ РЕЖАЛАШТИРИШ ТАРТИБЛАРИ //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 139-142.
84. Xaydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY AHAMIYATI VA XORIJIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.
85. Хайдаров Б. ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ //Экономика и образование. – 2021. – №. 4. – С. 288-292.
86. G'aybullayev Sarvar O. et al. O 'ZBEKISTONDA ISTE'MOL SAVATCHASI HOZIRGI HOLATINI VA UNI SHAKILLANTIRISH YO 'NALISHLARI //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 119-125.
87. Xudayarov R., Akhror A. BIG DATA TYPES OF EDUCATION SYSTEM AND OPPORTUNITIES FOR USING THEM IN THE FIELD //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 21-24.
88. Nodira T., Rashid X. PROBLEMS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 155-164.

89. Khudoyarov R. IMPROVING ECONOMIC GOVERNANCE IN A MARKET ECONOMY //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 610-612.
90. Хакимов О. М., Курбанов З. Х., Мухаммедов Ф. Реализация возможностей получения легких наполнителей на основе меньше пластиковых почв в нашей республике //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 176-181.
91. Khakimov O. M. Issiq-quruq iqlim sharoiti uchun asfaltbeton tarkibini tanlash //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 241-247.
92. Хакимов О., Курбанов З. ПЛАСТИКЛИГИ КАМ ТУПРОҚЛАР АСОСИДА ЕНГИЛ ТЎЛДИРУВЧИЛАР ОЛИШ ИМКОНИАТЛАРИНИ ЎРГАНИШ //Solution of social problems in management and economy. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 58-64.
93. Azimov Y. H. et al. Olympism and olympic education at the present stage //Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире. – 2016. – №. 13-4. – С. 119-121.
94. Azimov Yusufjon. (2022). DEVELOP CREATIVE THINKING IN STUDENTS BASED ON A COMPETENCY-BASED APPROACH. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 3(03), 5-8. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crip-03-03-02>
95. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. O 'ZBEKISTONDA PUL-KREDIT TIZIMI VA UNI MODERNIZATSIYALASH YO 'LLARI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 13. – С. 251-258.
96. Khidirov K. I. et al. Military management and army structure of Sheybanids //The Fourth International conference on development of historical and political sciences in Eurasia. – 2015. – С. 8-11.
97. Ortikov O. K. et al. Views of eastern thinkers on the development of intellectual abilities in the scientific heritage //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 211-214.
98. Boltaeva M. J., Kh O. Ortikov. Features of the scientific heritage of eastern thinkers about the attitude of parents to the child //Society and innovations. Special. – 2021. – №. 2. – С. 469-474.